

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษา สาเหตุ กระบวนการ และปัญหาการนำช่างมาเร่ร่อนของกลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ กับกลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยอาศัยเทคนิควิธีทางคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านค่ายจังหวัดชัยภูมิ 14 คน และกลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ 165 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านค่ายจังหวัดชัยภูมิ และกลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจ้าของช่างหรือผู้พาช่างมาเร่ร่อนกลุ่มละ 10 คน รวม 20 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เป็นผู้นำช่างมาเร่ร่อนในช่วงปี พ.ศ. 2551 ส่วนการจัดกลุ่มสนทนา ใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้เลี้ยงช่างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิและกลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้เป็นเจ้าของช่างหรือผู้นำช่างออกมาเร่ร่อนในปี พ.ศ. 2551

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเด็นการจัดกลุ่มสนทนา และกล้องถ่ายภาพ เครื่องมือแต่ละชนิด มีรายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบ่งออกเป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าของช้าง เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับประวัติของเจ้าของช้าง การเลี้ยงช้าง รายได้ การนำช้างมาเร่ร่อนตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม การนำช้างมาเร่ร่อน มีข้อคำถามจำนวน 22 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบตามสภาพที่สัมภพณ์ ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการนำช้างมาเร่ร่อน ให้ระดับความคิดเห็น โดยวัดออกมาเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับคือ

- 3 หมายถึง ระดับความเชื่อในพิธีกรรมมาก
- 2 หมายถึง ระดับความเชื่อในพิธีกรรมปานกลาง
- 1 หมายถึง ระดับความเชื่อในพิธีกรรมน้อย
- 0 หมายถึง ไม่มีระดับความเชื่อในพิธีกรรม

ตอนที่ 2 สาเหตุการนำช้างมาเร่ร่อน เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับสาเหตุการนำช้างมาเร่ร่อน ทางด้านกายภาพ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และด้านสังคมที่เกิดจากช้าง และสาเหตุการนำช้างมาเร่ร่อน ทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของเจ้าของช้าง มีจำนวน 21 ข้อ โดยข้อคำถามให้ตอบตามระดับความคิดเห็น โดยวัดออกมาเป็นมาตราประมาณค่า 4 ระดับ คือ

- 3 หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยว่าเป็นสาเหตุของการนำช้างมาเร่ร่อนมาก
- 2 หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยว่าเป็นสาเหตุของการนำช้างมาเร่ร่อนปานกลาง
- 1 หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยว่าเป็นสาเหตุของการนำช้างมาเร่ร่อนน้อย
- 0 หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยว่าไม่เป็นสาเหตุของการนำช้างมาเร่ร่อน

ตอนที่ 3 กระบวนการนำช้างมาเร่ร่อนในรอบปี 2551 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนำช้างมาเร่ร่อน การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง กิจกรรม และอาหารการกิน มีข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ข้อคำถามเลือกตอบตามที่สัมภพณ์ส่วนการเตรียมความพร้อมก่อนการนำช้างมาเร่ร่อน ให้ตอบตามระดับความคิดเห็น โดยวัดออกมาเป็นมาตราประมาณค่า 4 ระดับ คือ

- 3 หมายถึง มีการเตรียมความพร้อมมาก
- 2 หมายถึง มีการเตรียมความพร้อมปานกลาง
- 1 หมายถึง มีการเตรียมความพร้อมน้อย
- 0 หมายถึง ไม่มีการเตรียมความพร้อม

ตอนที่ 4 การเดินทางกลับหลังการนำช้างมาเร่ร่อน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการเดินทาง ผู้ร่วมเดินทาง อาหารช้าง และรายได้ มีข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบตาม การสัมภาษณ์

ตอนที่ 5 ปัญหาการนำช้างมาเร่ร่อนในปี พ.ศ. 2551 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวกับ เจ้าของช้างกับปัญหาที่เกี่ยวกับช้าง จำนวน 15 ข้อ โดยตอบตามการสัมภาษณ์

แบบสังเกต เป็นแบบที่ให้ผู้สัมภาษณ์สังเกตการณ์ขณะที่ไปสัมภาษณ์เจ้าของช้างหรือผู้นำ ช้างมาเร่ร่อน ให้อ่านประเด็นเกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง กิจกรรมของผู้มาจับช้าง สินค้าที่นำมา จำหน่าย พิธีกรรม อาหารการกิน และที่อยู่อาศัย โดยให้สังเกตและบันทึกภาพประกอบ

แบบประเด็นคำถามการจัดกลุ่มสนทนา ประกอบไปด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ดังนี้

1. การนำช้างมาเร่ร่อนท่านคิดถึงอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
2. สาเหตุใดที่นำช้างมาเร่ร่อน และเป็นอย่างไร
3. กระบวนการนำช้างมาเร่ร่อน ท่านมีการเตรียมการ ก่อนนำช้างมาเร่ร่อนในเรื่องอะไร และทำอะไรบ้าง ระหว่างเร่ร่อน วางแผนการเดินทาง ทำกิจกรรมอะไรบ้าง การอยู่พักอาศัย การกิน ทำอย่างไร กลับภูมิลำเนาทำอย่างไรบ้าง
4. เส้นทางในการนำช้างมาเร่ร่อน ใช้เส้นทางอย่างไรบ้าง ทำไมใช้เส้นทางนั้น
5. ผลดี และผลเสีย การนำช้างเร่ร่อน มีอะไรบ้าง เพราะอะไร
6. ท่านคิดว่าแนวทางป้องกัน และแก้ไขผลเสียจากการนำช้างมาเร่ร่อน มีอะไรบ้าง
7. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำช้างมาเร่ร่อน ให้กับรัฐบาลได้อย่างไรบ้าง
8. ถ้าจะไม่ให้มีการนำช้างเร่ร่อนได้อย่างจริงจัง ควรทำอย่างไร
9. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำช้างมาเร่ร่อนอย่างไรบ้าง
10. ท่านมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาช้างมาเร่ร่อน หรือไม่อย่างไร

การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ กรอบแนวความคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำช้างมา เร่ร่อน และกลุ่มช้างในประเทศไทย ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวกับการนำช้างมาเร่ร่อน
2. ศึกษากลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่ายจังหวัดชัยภูมิ และกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลางจังหวัด สุรินทร์

3. นำเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยมาสังเคราะห์ถึงสาเหตุ กระบวนการและปัญหาของการนำข้างมาเรื้อน
4. ร่างแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเด็นคำถามการสนทนารายการต่างๆ ข้อ 1- 10 และนำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต นำไปให้ อาจารย์ที่ปรึกษา ในการทำวิทยานิพนธ์ ได้ทำการตรวจสอบความ เนื้อหาตรงเชิงโครงสร้าง หลักการ ภาษาที่ใช้
5. นำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเด็นคำถามการสนทนากลุ่ม ที่มีการตรวจแบบสอบของอาจารย์ที่ปรึกษามาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
6. นำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มที่ปรับปรุงตามข้อ 5 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านที่มีคุณสมบัติ คือมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้าง และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับข้าง (ภาคผนวก ก) ให้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้าง หลักการ และนำมาหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC= Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1 มีการปรับเปลี่ยนภาษาให้มีความเข้าใจได้ง่าย
7. นำผลของการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์
8. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับเจ้าของข้าง 3 ราย เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ว่าแบบสัมภาษณ์ในแต่ละข้อคำถามเพื่อความเข้าใจตรงกัน พบว่า บางข้อคำถามต้องมีการปรับภาษาเพื่อความเข้าใจตรงกัน
9. นำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มที่สมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 3 คนเป็น ผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้จัดให้มีการประชุมผู้วิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และสร้างความเข้าใจในการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ตลอดจนเทคนิควิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ตั้งแต่ 5 ถึง 30 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ได้ข้อมูลจากกลุ่มผู้เลี้ยงข้างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ และกลุ่มผู้เลี้ยงข้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ รวม 20 คน คิดเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์

ส่วนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้เรียนเชิญผู้เลี้ยงช้างกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ และกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 8 คน มาเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ณ หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง ในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ตั้งแต่เวลา 13.00 น. – 15.00 น. โดยมีผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วยผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ 4 คน ดำเนินการสนทนาตามแบบประเด็นคำถาม และมีการบันทึกเทปการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลที่เป็นมาตรประมาณค่า 4 ระดับ วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สำหรับเกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย จากการวัดแบบมาตรประมาณค่า 4 ระดับโดยระดับ 0 คะแนน ไม่ได้นำมาพิจารณา สามารถแปลผลตามแนวคิดของ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 : 30) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	2.50-3.00	คะแนน หมายถึง มีระดับความคิดเห็น/ความเชื่อ/สาเหตุและเตรียมความพร้อมมาก
ค่าเฉลี่ย	1.50-2.49	คะแนน หมายถึง มีระดับความคิดเห็น/ความเชื่อ/สาเหตุและเตรียมความพร้อมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.49	คะแนน หมายถึง มีระดับความคิดเห็น/ความเชื่อ/สาเหตุและเตรียมความพร้อมน้อย

ส่วนที่ 2 แบบสังเกต ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และภาพประกอบการสังเกตที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการนำช้างมาเร่ร้อน

ส่วนที่ 3 แบบประเด็นการกลุ่มสนทนา ดำเนินการถอดเทปตามประเด็นต่างๆ และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาประกอบตาราง